

GUSTAF WELIN:

Inför 1982 års försvarsbeslut

Riksdagen skall nästa vår fatta ett försvarsbeslut som kommer att avgöra försvarets utformning och styrka under lång tid. De militära utgifterna har under den senaste 15-årsperioden mer än halverat sin procentuella andel av statsbudgeten. Stabschefen vid Östra militärområdesstaben, generalmajor Gustaf Welin, betonar att försvaret trots det kärva ekonomiska läget måste bibehållas på en sådan nivå att Sveriges roll som stabiliserande faktor i det nordiska området kan bibehållas. Författaren avvisar bestämt all kategoriklyvning av de värnpliktiga och förordar ett svenskt flygplan. Den nuvarande fredsorganisationen är emellertid för dyr och besparingar måste här ske genom rationalisering och ambitionssänkning.

Riksdagen skall våren 1982 fatta ett försvarsbeslut som kommer att avgöra försvarets utformning och styrka under lång tid.

Den fredsbevarande målsättningen för vårt totalförsvar förutsätter att försvarsmakten har förmåga att avhålla från militärt angrepp. Det är mot den bakgrunden som försvarsmakten ytterst skall utformas, vilket tyvärr ibland försvinner i debatten.

Det samhällsekonomiska läget är kärvt i Sverige. Det är därför viktigt att försvarets behov av ekonomiska resurser prövas noggrant. Man bör då också påminna om att det militära försvaret under den senaste 15-årsperioden mer än halverat sin procentuella andel av statsbudgeten.

Ekonomi i det kommande försvarsbeslutet blir bla avgörande för värnpliktsfrågan och för frågan om ett nytt flygplanssystem vilka sträcker sig långt in på 2000-talet.

Utvecklingen av försvarets ekonomi är också mycket betydelsefull för den yttre trovärdigheten på ett mera direkt sätt. Omvärlden tar i många fall minst lika stor hänsyn till trenden i vår försvarsekonomi som till de faktiska förändringar, som den resulterar i. De faktiska förändringarna kommer ju relativt långsamt även om det går betydligt snabbare att riva ned än att bygga upp ett försvar.

Den säkerhetspolitiska debatten

Den säkerhetspolitiska debatten i Sverige pendlar, liksom annan debatt, inte sällan mellan ytterligheter.

Uppfattningen att svenskt territorium

är helt ointressant för de bägge maktblocken framförs då och då. En annan ytterlighetsriktning hävdar att en massiv kärnvapeninsats mot Sverige är det mest sannolika hotet. Ökningen av supermakternas övriga militära stridskrafter, som kan utnyttjas för ett konventionellt angrepp på Sverige, förnekas inte men förträngs. Någon form av gränsskydd anses räcka.

Vårt försvar beskrivs av några få som helt odugligt för sina uppgifter under det att andra hävdar att en kraftig upprustning skett under senare år — försvaret sägs vara "överstarkt".

En säkerhetspolitisk utgångspunkt är, enligt min uppfattning, att den sk avspänningspolitiken mellan stormakterna knappast existerar längre. Supermakternas agerande under Afghanistankrisen och senare är ett av flera tecken på detta.

Det nordiska områdets strategiska betydelse, främst i norra Skandinavien samt kring Östersjöutloppen, har ökat. Den sovjetiska styrkeuppbyggnaden bl a i Murmansk, den beslutade förhandslagringen av NATO-materiel i Norge och tillkomsten av kryssningsrobotar är några exempel som belyser detta.

Den rådande politiska stabiliteten i Norden tolkas av en mindre grupp så, att det svenska militära försvarets roll kan minskas. Man tycks då inte inse skillnaden mellan orsak och verkan. Sveriges relativt starka militära försvar är en stabiliserande faktor i det nordiska området. Detta omvittnas av våra nordiska grannar och erkänns av supermakterna. Ändrar vi på

dessa förutsättningar kommer vi att medverka till en ökad osäkerhet i Norden. Det kan då bli frestande för supermakterna att flytta fram sina positioner för att på så sätt fylla upp ett uppkommet tomrum.

Det finns naturligtvis extrema situationer som överstiger vår, liksom även stormakternas, förmåga — i första hand inom ramen för ett stort kärnvapenkrig. Trovärdigheten i hot om kärnvapeninsats, dvs sannolikheten för att kärnvapen verkligen insätts mot Sveige som första land, måste bedömas som liten.

Kärnvapnens stora verkan och supermakternas "andraslagsförmåga" har nämligen medfört att dessa vapen i första hand har blivit politiska vapen för bevarande av en maktbalans — en terrorbalans — i fred. Supermakterna vet att det inte finns någon segrare i ett kärnvapenkrig — bara förlorare.

Balans

När vi skall utforma och avväga vårt försvar är balans ett nyckelord som vi måste slå vakt om. Vi måste nämligen förutsätta att en angripare både är underkunnig om vår förmåga (eller bristande förmåga) i olika avseenden och så klok att han väljer det för honom enklaste, snabbaste och billigaste anfallsalternativet.

Ett balanserat totalförsvar är fredsbevarande eftersom det inte har några luckor. Det ger inte angriparen några genvägar när det gäller att betvinga oss. Brister inom olika delar av totalförsvaret bör åtgärdas, men om resurser för att täcka brister inom en totalförsvarsgren tas från

en annan gren uppstår risk för en ny obalans.

Beträffande det militära försvarets roll säger försvarskommittén i februari 1981 att den "kan konstatera att totalförsvarets mest krävande uppgift är att verka krigs-avhållande och därmed fredsbevarande. För den krigs-avhållande förmågan är det militära försvarets styrka av största betydelse".

Ordet "balans" är ett nyckelord, inte bara för totalförsvaret, utan även för det militära försvaret. Balansen har samma betydelse också i kärva ekonomiska ramar.

Det är viktigt att vi kan avvisa kränkningar under en neutralitetssituation. Det allvarligaste är emellertid hot om eller försök till invasion. Vår förmåga att i en sådan situation förbli neutrala — att stå utanför kriget — beror på våra resurser att möta ett allvarligt menat hot om invasion och ockupation av Sverige. Invasionsförsvaret måste därför vara försvarsmaktens viktigaste uppgift. Ett balanserat invasionsförsvaret har förmåga att möta kränkningar av vår neutralitet och vårt luftförsvarets förmåga att med jaktflygplan och luftvärnsrobotar bekämpa sk "kryssningsrobotar".

Det militära försvaret får inte ha geografiska luckor, som inbjuder till angrepp. En ensidig kraftsamling till norra och södra Sverige är därför olämplig. Östra Mellansveriges betydelse med riksledning samt befolknings- och näringslivskoncentrationer måste bli beaktas.

Ett invasionsförsvaret kan byggas upp efter olika operativa principer. Ensidiga

satsningar på antingen ett skalförsvaret, som enbart kraftsamlas till kust- och gränsområden, eller ett försvar uppbyggt främst för att föra "försvarande operationer" över landet är av många skäl olämpliga.

Strävan bör vara att slå en angripare i anslutning till gräns och kust, men vi kan inte ensidigt bygga vårt försvar på denna princip, eftersom tids- och styrkeförhållandena vid ett angrepp kan variera inom vida ramar.

En angripares tekniska möjligheter till överraskande anfall har ökat. Rimligtvis bör vi dock få någon form av förvarning, som medger beslut om beredskapshöjningar. Detta förutsätter en god underrättelsetjänst, en hög mobiliseringsberedskap samt vilja och förmåga hos de politiska beslutsfattare att verkligen fatta beslut om beredskapshöjningar. Det är dock nödvändigt att något öka tillgången på insatsberedda förband i fred.

Ju bättre ekonomi ju lättare blir det att utforma ett balanserat försvar. Det är då viktigt att vi stödjer varandra i motiveringarna för de viktiga och bra beståndsdelarna i ett balanserat försvar. Det är mycket nyttigare för försvaret än att ägna stor kraft åt att föreslå nedskärningar inom andra vapensystem/försvarsgrenar än dem man själv prioriterar.

Försvarskommittén anser att vi behöver "ett efter våra förhållanden starkt försvar". För att detta skall förbli en realitet krävs emellertid bli tillräckliga ekonomiska resurser. Under den tidigare sk avspänningen minskade vi satsningarna på

försvaret. Vi behöver därför nu ta tillbaka vad vi förlorat.

Försvarsmaktens utformning

Utbildning, vapen och utrustning skall vara anpassade efter våra speciella förhållanden. Huvuddelen av våra vapen skall kunna hanteras av värnpliktiga. Det behöver inte innebära att vapnen är tekniskt okvalificerade. Genom att utnyttja våra särskilda försvarsbetingelser i kombination med modern teknik kan vi skapa ett försvar som har goda möjligheter att lösa sina uppgifter. Nuvarande huvudkomponenter försvarar sin plats i 90-talets försvarsmakt, men med vissa tyngdpunktsförskjutningar.

För arméförbanden krävs en prioritering av pansarvärn och luftvärn samt en ökad mekanisering.

För kustartilleriförbanden kommer alltså en kombination av fasta och rörliga enheter att ge den bästa effekten.

Övervattenstridsförbanden med sin mineringskapacitet och förmåga till sjörobotinsats är – liksom ubåtsförbanden – av stor betydelse.

Nästa flygplangeneration, som kommer på 90-talet, bör vara allsidigt användbar för jakt-, attack- och spaningsuppgifter (JAS). Vid val av prestanda bör jaktgen-skaperna vara dimensionerade.

Vid utvecklingen av luftförsvarsförbanden måste man se till luftförsvaret som helhet. En angripare som möter hot om motverkan från flera olika typer av vapen (jaktflygplan, olika typer av luftvärnsro-

botar och kanoner) måste anpassa sin anfallstaktik härtill. Detta minskar på ett drastiskt sätt hans möjligheter till verkan.

För alla försvarsgrenarna gäller att möjligheterna till samordnande, kostnads-effektiva lösningar bör tas till vara vad gäller bl a robotar och helikoptrar.

Allmän värnplikt, personal och utbildning

Människan är den viktigaste tillgången i vårt försvar. För att de värnpliktiga skall kunna lösa sina uppgifter krävs fullgod utbildning. Entydiga erfarenheter visar att vår nuvarande utbildningstid utgör ett absolut minimum. Man har svårt att se någon anledning till att riksdagen skulle behöva överväga så låga kostnadsalternativ att ytterligare begränsningar i värnpliktsutbildningen behöver bli aktuella.

Rörlighetens betydelse ökar. De rörliga förbanden kommer emellertid alltid att vara få i förhållande till landets storlek. Vi kan aldrig räkna med att från början ha dem på rätt plats. Vi måste därför tidigt med bl a lokalförsvarsförband, kvalificerade för sina uppgifter och av ungefär samma omfattning som hittills, försvara viktiga platser och därigenom stödja våra anfallsförband.

Resonemanget leder fram till ett behov av stridskrafter med krav på både kvalitet och kvantitet. Eftersom båda dessa krav av ekonomiska skäl inte kan förverkligas för alla förband återstår en lösning som kan betecknas som en "high-low mix". En konsekvent tillämpad allmän värnplikt är

en förutsättning för den behövliga kvalitén och kvantiteten i samtliga försvarsgrenar.

Ibland används begreppet "på värnpliktens grund". Man tycks då avse en ordning där inte alla vapenföra utbildas men att värnplikt tex genom lottning behålls för övriga. En sådan form bör kallas vid dess rätta namn, dvs kategoriklyvning.

Med allmän värnplikt menas skyldigheten och rättigheten för alla vapenföra män att fullgöra utbildningen för att kunna delta i ett väpnat försvar. De som förordar kategoriklyvning inser kanske inte alltid den viktiga psykologiska aspekten på att alla vapenföra män utbildas. Det kan också bli svårt att övertyga omvärlden om budskapet att Sverige kan och vill försvara sig, om vi inte skulle anse oss ha råd att utbilda våra minskande värnpliktskullar.

Det går en skarp gräns också mellan en liten kategoriklyvning och allmän värnplikt. Även en liten kategoriklyvning bryter en rättvise- och jämlikhetsprincip och öppnar fältet för ytterligare ingrepp. En sammanlagd grundutbildning vid civilförsvaret på endast sex veckor av vapenföra värnpliktiga är, enligt min uppfattning, liktydigt med kategoriklyvning.

Civilförsvarets personalbehov bör tillgodoses bla genom att vapenfria värnpliktiga fullgör en del av sin tjänstgöringsskyldighet där. Det sk uppskovsinstrumentet måste i övrigt utgöra grunden för att tillgodose personalbehovet vid de civila delarna av totalförsvaret.

Den fast anställda personalen utgör en liten, men mycket viktig del, av krigsorganisationen. Deras insatser är av av-

görande betydelse.

Vår nuvarande fredsorganisation har många fördelar men är för dyr. Genom rationalisering och ambitionssänkningar måste besparingar ske. Det är viktigt att de fredsorganisatoriska förändringarna genomförs så att arbetsglädje och yrkesskicklighet bevaras. Allt för stora enheter måste undvikas.

Svensk försvarsindustri

Det finns många fördelar med att inom landet kunna utveckla och tillverka den materiel vi behöver för vårt försvar. Det ger bla trovärdighet och respekt åt vår säkerhetspolitik och bidrar därmed klart till den fredsbevarande effekten. Materielen kan anpassas till våra specifika behov och minskar vårt beroende av utlandet.

Vi behöver en industriell grundkapacitet för att utveckla och tillverka stridsfordon, grovkalibriga vapen, ammunition, elektronik och vissa fartyg, främst ubåtar. Det är också viktigt att vi inom landet kan utveckla och tillverka även något mera avancerade robotar.

Det skulle vara av mycket stort värde för försvaret och för vårt land om en svensk lösning för ett JAS-flygplan kunde väljas, särskilt om det kan ske i samförstånd såväl inom försvaret som mellan de politiska partierna.

Om detta skall bli möjligt krävs ett trovärdigt beslutsunderlag där alla parter har god insyn. Bästa möjliga garantier måste ges för balans i olika avseenden så att projektet med en svensk JAS inte uppfattas

Ungdomspolitikerna och kommersialismen

som ett latent hot mot andra väsentliga försvarsfunktioner.

Om — trots alla fördelar med en svensk JAS — en utländsk lösning ändå måste väljas uppstår många och svåra planeringsproblem för alla berörda parter. Erfarenheterna vid anskaffningen av det amerikanska flygplanet F 16 visar att problemen kan bli stora.

Vi vill, vi kan, vi har råd!

Vi har idag en försvarsmakt som trots en hel del brister är en bra grund att bygga på inför framtiden.

Vårt säkerhetspolitiska läge, spänningen i världen, den eftersläpning i fråga om repetitionsutbildning och materielanskaffning som skett under 70-talet gör en köpkraftsförstärkning starkt motiverad. En sådan köpkraftsförstärkning har vi råd med. Den skulle inte öka försvarets andel av vår gemensamma offentliga konsumtion.

Säkerhetspolitikens mål är att bevara vårt oberoende. Totalförsvarets roll i säkerhetspolitiken har inte minskat. Försvarsmakten är en oförändrat betydelsefull del av totalförsvaret.